

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-114>

УДК 314.113:314.15]:339.92(4-11)

Цевух Юлія Олександрівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри світового господарства і
міжнародних економічних відносин,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8511-5779>

Страшкова Олена Ігорівна

студентка магістратури,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0084-8923>

Yuliia Tsevukh, Olena Strashkova

Odesa National I. I. Mechnikov University

ЗНАЧЕННЯ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ ДЛЯ ЕКОНОМІК МОЛДОВИ, РУМУНІЇ, ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ

THE IMPORTANCE OF REMITTANCES FOR THE ECONOMIES OF MOLDOVA, ROMANIA, POLAND, AND UKRAINE

Анотація. У статті досліджено вплив грошових переказів на ринок праці Молдови, Румунії, Польщі та України в 2019–2024 рр. Показано, що для Молдови та України перекази є ваговою складовою ВВП, тоді як Румунія має помірну залежність, а Польща після 2022 р. дедалі більше виступає країною-донором переказів для українських домогосподарств. На основі статистики Світового Банку, МВФ, ОЕСР, МОМ, Національного банку України та Національного банку Польщі простежено динаміку грошових переказів у відсотках до ВВП та проаналізовано взаємозв'язок із рівнем зайнятості. Запропоновано підходи до державної політики, спрямовані на перетворення грошових переказів з джерела пасивного споживання на чинник довгострокового розвитку ринку праці, зокрема шляхом стимулювання інвестиційної спрямованості переказів, підтримки підприємництва мігрантів та підвищення якості людського капіталу.

Ключові слова: грошові перекази, трудова міграція, ринок праці, зайнятість, Центральна та Східна Європа, Молдова, Україна, Польща, Румунія.

Summary. The article examines the impact of remittances on the labor markets of Moldova, Ukraine, Romania, and Poland from 2019 to 2024. It shows that remittances are a significant part of Moldova's and Ukraine's GDP, while Romania has a moderate dependence, and Poland increasingly became a donor country for remittances to Ukrainian households after 2022. Based on statistical data from the World Bank, IMF, OECD, IOM, National Bank of Ukraine, and National Bank of Poland, the changes in remittances as a percentage of GDP are tracked, and their relationship with employment levels is analyzed. The study reveals the contradictory effects of remittances: on one hand, they support household consumption and create opportunities for investments in human capital and entrepreneurship; on the other hand, they raise the risk of fostering a "rent-seeking culture" and decrease labor activity among certain population groups. It was found that increases in remittances are often linked with declines in economic activity and outflows of skilled workers. Special attention is given to how households use remittances and their impact on employment motivation. The article also addresses demographic challenges and structural issues in the labor markets of these countries, including the shortage of skilled labor in Moldova and Romania, and the economic changes in Poland driven by mass migration of Ukrainians after 2022. The study shows that remittances influence the economy through several channels: income effects, investments in human capital, support for entrepreneurship, stimulation of domestic demand, brain drain, and remittance dependency. It emphasizes the vulnerability of economies heavily reliant on remittances to external shocks, such as changes in migration policies, crises in donor countries, and exchange rate fluctuations. Lastly, it suggests public policy strategies aimed at transforming remittances from passive consumption sources into catalysts for long-term labor market development—by encouraging investment-oriented remittances, supporting migrant entrepreneurship, enhancing human capital quality, and establishing institutional mechanisms to direct remittances into productive investments that promote sustainable employment and economic growth.

Keywords: remittances, labour migration, labour market, employment, Central and Eastern Europe, Moldova, Ukraine, Romania, Poland.

Постановка проблеми. Трудова міграція та пов'язані з нею грошові перекази стали сталим елементом соціально-економічного розвитку країн Центральної та Східної Європи. За оцінками Світового Банку, загальний обсяг грошових переказів у світі у 2024 р. перевищив 890 млрд. дол. США [11]. Для низки країн регіону ці потоки відіграють роль фінансової безпеки, підтримуючи споживання домогосподарств, компенсуючи недоліки внутрішньої соціальної політики й частково замінюючи державні інструменти перерозподілу доходів.

Молдова, Україна, Румунія та Польща є показовими прикладами різних моделей поєднання міграційної активності, ролі грошових переказів та специфіки національних ринків праці. Молдова та Україна тривалий час виступають донорами робочої сили для ЄС та інших країн, Румунія поєднує роль країни-донора та країни-реципієнта робочої сили, а Польща після 2014 р., а особливо після 2022 р., стала одним із основних центрів тяжіння українських мігрантів. Це створює різноспрямовані ефекти для зайнятості та заробітної плати як у країнах походження, так і в країнах прийому.

Грошові перекази впливають на ринок праці через декілька каналів. З одного боку, додатковий дохід посилює платоспроможний попит, сприяє розвитку малого бізнесу та інвестиціям у людський капітал. З іншого боку, зростає ризик формування залежності від зовнішніх доходів, коли частина працездатного населення знижує трудову активність, орієнтуючись на трансферти від родичів-мігрантів. Для країн із високою часткою переказів у ВВП це питання набуває стратегічного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу грошових переказів на економічне зростання та зайнятість є предметом активних дискусій у працях міжнародних організацій та науковців.

Imam P.A., Kpodar K.R., Oloufade D.K. та Gammadigbe V. у роботі для МВФ досліджують динаміку грошових переказів в умовах невизначеності та їх вплив на макроекономічну стабільність [1].

Світовий Банк у регулярних економічних оновленнях приділяє значну увагу ролі переказів для Молдови. У доповіді 2024 р. наголошується на поступовому зниженні їх частки у ВВП та на зміні географії міграційних потоків – переорієнтації з Росії на країни ЄС [13]. Це супроводжується трансформацією структури зайнятості та наростанням дефіциту робочої сили в окремих секторах.

Для України ключовими джерелами інформації про перекази є статистика Національного банку України [7] та дослідження Міжнародної організації з міграції [5]. Вони відображають як динаміку обсягів переказів, так і скорочення

зайнятості внаслідок війни, втрат територій, переміщення населення та мобілізації.

ОЕСР у 2025 р. опублікувала огляд ринку праці Румунії, акцентуючи увагу на подвійній ролі країни як донора та реципієнта робочої сили [8]. Наголошується на структурному дефіциті кадрів у сфері охорони здоров'я й будівництва, частково компенсованому імпортом робочої сили з третіх країн.

Strzelecki P., Growiec J. та Wyszynski R. у робочому документі Національного банку Польщі аналізують внесок українських біженців та мігрантів у зростання ВВП і функціонування польського ринку праці [9]. Показано, що інтеграція українців суттєво підтримала економічну активність і частково компенсувала демографічне старіння Польщі.

Окремо варто згадати дослідження Європейського парламенту щодо перспектив інтеграції Молдови до ЄС [3], аналітику VoxUkraine щодо українських мігрантів у Європі [10], політичні брифінги FREE Network про адаптацію українців у Польщі [4], а також звіти Центру східних досліджень (OSW) про демографічну кризу Молдови [2]. Єфіменко А. Ю. та Нейман Є. В. відзначають важливість оцінки індикаторів макроекономічної стабільності в контексті європейського досвіду [14], що також актуально для аналізу впливу грошових переказів на економіку регіону. Сукупно ці джерела формують сучасну доказову базу для компаративного аналізу.

Мета статті. Оцінка впливу грошових переказів на ринок праці Молдови, України, Румунії та Польщі у 2019–2024 рр. з урахуванням змін міграційних потоків та воєнних подій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Теоретичні механізми впливу грошових переказів на ринок праці. За класифікацією МВФ, грошові перекази включають особисті трансферти, перекази працівників та компенсацію найманим працівникам [1]. Вони можуть надходити через банківські канали, міжнародні платіжні системи, FinTech-сервіси, а також у готівковій формі.

Вплив грошових переказів на ринок праці доцільно розглядати за такими основними каналами:

1. Ефект доходу. Додатковий дохід, що надходить із-за кордону, підвищує рівень добробуту домогосподарства. Частина членів сім'ї може відмовлятися від низькооплачуваної або фізично важкої роботи, збільшуючи частку вільного часу. Це може знижувати рівень участі в робочій силі, особливо серед молоді та жінок [3].

2. Ефект інвестицій у людський капітал. Частина переказів спрямовується на оплату освіти, професійних курсів, медичних послуг та покращення умов проживання. У довгостроковому вимірі це підвищує якість робочої сили та продуктивність праці [1; 6].

3. Ефект підтримки підприємництва. В умовах обмеженого доступу до кредитів перекази виконують роль стартового капіталу для створення малих підприємств. Це особливо важливо для сільських територій, де банківське фінансування обмежене [4].

4. Ефект внутрішнього попиту. Зростання споживання товарів і послуг за рахунок переказів стимулює розвиток локального бізнесу, що створює нові робочі місця в торгівлі, будівництві та сфері послуг.

5. Масовий виїзд фахових працівників. Масова еміграція кваліфікованих працівників зменшує пропозицію висококваліфікованої праці та гальмує модернізацію економіки. Перекази не завжди компенсують втрату людського капіталу [7; 10; 13].

6. Ефект залежності від трансфертів. Якщо значна частка населення живе за рахунок грошових переказів, економіка стає вразливою до зовнішніх шоків – змін міграційних правил, криз у країнах-донорах, коливань валютних курсів [4; 13].

Таким чином, грошові перекази можуть одночасно виступати як чинником розширення економічних можливостей, так і джерелом структурних дисбалансів на ринку праці.

Масштаби грошових переказів у Молдові, Україні, Румунії та Польщі. Статистика Світового банку свідчить, що Молдова протягом тривалого часу належить до світових лідерів за часткою грошових переказів у ВВП. У 2019 р. цей показник перевищував 16 % ВВП, однак у наступні роки спостерігалася тенденція до поступового зниження – до близько 10,5–12 % ВВП у 2023–2024 рр. [11; 13]. Зниження частки у ВВП пов'язане як зі зміною географії міграції, так і зі структурними змінами в молдовській економіці.

Україна демонструвала високі обсяги переказів у 2019–2021 рр., коли їх частка у ВВП коливалася на рівні 9–10,3 % [5; 11]. У 2022 р., попри початок повномасштабної війни, перекази залишалися значними: українська діаспора активно підтримувала родини в країні. Надалі спостерігалася зниження частки переказів у ВВП до приблизно 8–9 % у 2023 р. та близько 6 % у 2024 р. [5; 11]. У 2024 р. українські родини отримали на 14% менше переказів, порівняно з попереднім періодом [7; 11]. На це вплинули інтеграція українців у ринки праці приймаючих країн, возз'єднання сімей та зміна поведінки домогосподарств-отримувачів.

Румунія має відносно невисоку залежність від грошових переказів: у 2019–2024 рр. вони становили близько 3 % ВВП, із незначними коливаннями [8; 11]. В абсолютних значеннях обсяг переказів є суттєвим – кілька мільярдів доларів на рік, проте завдяки масштабній економіці їхня частка у ВВП залишається стабільно поміною [11].

Польща історично належала до країн-донорів міграції, а обсяги отриманих переказів були порівняно невеликими – близько 1 % ВВП [11]. Після 2014 р., а особливо після 2022 р., роль Польщі змінилася: вона стала одним з основних центрів трудової міграції українців, які, працюючи в Польщі, надсилають значні обсяги коштів родинам в Україні [9; 11]. Водночас з польського боку важливішим є не розмір отриманих переказів, а ефект імміграції на внутрішній ринок праці та економічне зростання.

Ринок праці та зайнятість у досліджуваних країнах. За даними МОМ, рівень зайнятості в Україні у 2024 р. становив близько 67% працездатного населення, що нижче довоєнних показників [5]. Зниження зумовлене втратою робочих місць у прифронтових регіонах, переміщенням бізнесу, мобілізацією та масштабною еміграцією. Роботодавці стикаються з дефіцитом кадрів у промисловості, будівництві, транспорті та сфері послуг.

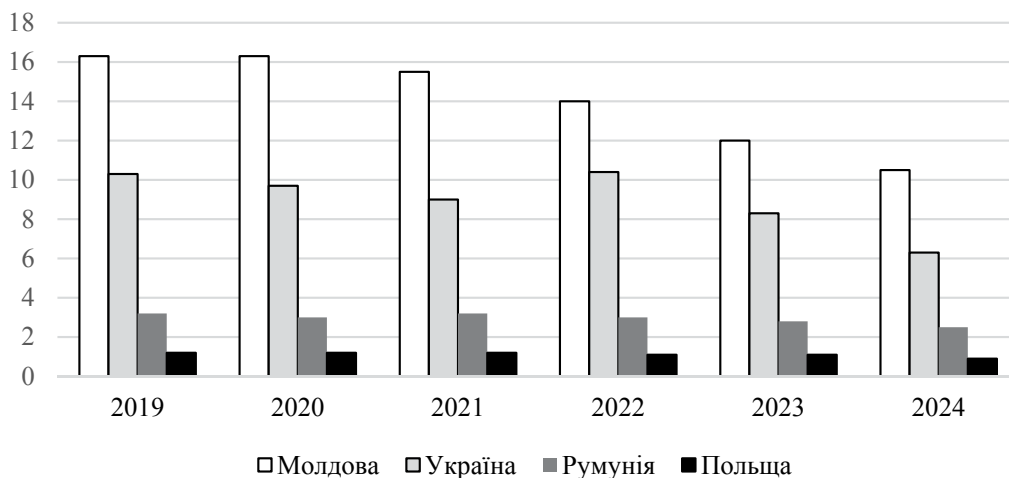
У Молдові демографічні тенденції посилюють вплив міграції на ринок праці. За оцінками аналітичних центрів, чисельність населення країни істотно скоротилася, а співвідношення працюючих і пенсіонерів погіршується [13]. Це створює додатковий тиск на пенсійну систему та систему охорони здоров'я, а також поглиблює дефіцит робочої сили, особливо в сільському господарстві та базових сервісних секторах.

Румунський ринок праці характеризується структурним дефіцитом кадрів у галузях з високою трудомісткістю, насамперед у будівництві та медицині [8]. Виїзд румунських працівників до Західної Європи компенсується залученням трудових мігрантів з Азії, що породжує нові виклики інтеграції.

У Польщі прибуття українських біженців та трудових мігрантів частково компенсувало демографічне старіння та кадровий дефіцит у будівництві, логістиці, промисловості й сфері послуг. За оцінками Національного банку Польщі, внесок українських іммігрантів у зростання ВВП є відчутним, а рівень їхньої зайнятості перевищує три чверті дорослого населення [6; 9]. Водночас існують ризики сегментації ринку праці та концентрації мігрантів у низькооплачуваних сегментах.

Порівняльний аналіз: грошові перекази (% ВВП). Аналіз динаміки грошових переказів у 2019–2024 рр. демонструє різну динаміку для досліджуваних країн. Молдова протягом усього періоду залишалася найбільш залежною від грошових переказів [11; 13]. Україна демонструвала більш нестабільні коливання, особливо в період початку війни, з поступовим зменшенням до 2024 р. [11; 7]. Румунія та Польща характеризувались більш стабільно низькими показниками, що відображає відмінності в масштабах їхніх економік та міграційних моделях [11].

Особисті грошові перекази, отримані (% від ВВП)

**Рисунок 1 – Динаміка грошових переказів
у країнах Центральної та Східної Європи, 2019–2024 рр., % ВВП**

Джерело: складено авторами на основі [11]

Для Молдови грошові перекази залишаються доволі важливими для економіки. Поступове зниження показників з 16,3% до 10,5% пов'язане зі структурними змінами в молдовській економіці та зміною напрямків міграції до країн Європейського Союзу [11; 2].

Частка грошових переказів трудових мігрантів у ВВП України значно коливалася: з 10,3% у 2019 р. вона зросла до 10,4% у 2022 р. попри початок повномасштабної війни, а потім знизилася до 6,3% у 2024 р. [11; 7]. Це відображає як активну підтримку з боку діаспори на початку війни, так і подальшу інтеграцію українських мігрантів у ринки праці приймаючих країн [10].

Румунія зберігала стабільно помірний рівень переказів (2,5–3,2% ВВП), що відповідає її ролі як країни-донора, так і країни-реципієнта робочої сили [11; 8].

Польща характеризується стабільно низькою часткою грошових переказів у ВВП (близько 1%), що зумовлено масштабами її економіки та статусом країни-реципієнта трудових мігрантів. Після 2022 року Польща фактично перетворилася на одного з головних донорів грошових переказів для України, однак це не призвело до зростання ролі переказів у формуванні польського ВВП [11].

Позитивні ефекти грошових переказів для ринку праці. Серед позитивних ефектів грошових переказів для ринку праці можна виділити наступні:

1. Зниження бідності та соціальної вразливості. Для домогосподарств у Молдові та Україні грошові перекази часто є головним джерелом

доходу. Оцінки Світового банку вказують, що перекази здатні скорочувати рівень бідності на кілька відсоткових пунктів [12; 13]. Це частково компенсує недосконалість системи соціального захисту та дозволяє уникнути крайніх форм економічної вразливості.

2. Інвестиції в освіту і людський капітал. Частина переказів спрямовується на навчання дітей, підвищення кваліфікації дорослих, освоєння нових професій [1; 6]. У довгостроковому вимірі це формує більш конкурентоспроможну робочу силу та створює передумови для зростання продуктивності праці.

3. Стимулювання підприємництва. Перекази нерідко використовуються як стартовий капітал для відкриття малого бізнесу – магазинів, сервісних компаній, фермерських господарств. Для Молдови це один із небагатьох каналів внутрішнього фінансування на тлі слабо розвинутого кредитного ринку. У випадку України значна частина нових бізнес-ініціатив пов'язана з використанням зароблених за кордоном коштів.

4. Підтримка внутрішнього попиту та зайнятості. Витрати домогосподарств-отримувачів переказів стимулюють локальний попит на товари та послуги, що сприяє створенню робочих місць у торгівлі, будівництві, сфері послуг. У сільській місцевості цей ефект особливо відчутний.

Негативні наслідки для ринку праці. Дослідження МВФ вказує, що збільшення переказів може зменшувати рівень участі в робочій силі, особливо серед молоді 15–24 років [1]. Для Молдови й України це означає, що частина домогос-

подарств обирає пасивну стратегію виживання, покладаючись на трансферти.

Молдова, Україна та Румунія втрачають значну кількість кваліфікованих працівників у медицині, освіті, IT та інженерних спеціальностях [7; 8; 13]. Перекази частково компенсують втрати доходів, але не відновлюють потенціал людського капіталу.

Висока частка грошових переказів у ВВП робить економіку вразливою до змін у приймаючих країнах. Посилення санкцій, зростання безробіття чи зміна міграційної політики в країнах-донорах можуть призвести до різкого скорочення переказів і падіння внутрішнього попиту [1].

Масова еміграція молодих людей на тлі низької народжуваності прискорює старіння населення, що у перспективі посилює навантаження на працююче населення та соціальні фонди [13]. Для ринку праці це означає звуження пропозиції праці та зростання дисбалансів.

Висновки. Порівняльний аналіз Молдови, України, Румунії та Польщі у 2019–2024 рр. показує, що вплив грошових переказів на ринок праці є складним і багатовимірним. Молдова та Україна характеризуються високою залежністю від пере-

казів, які підтримують споживання та знижують бідність, але водночас посилюють ризики відтоку кваліфікованих кадрів і формування залежності від зовнішніх доходів. Румунія має більш помірну частку переказів у ВВП, однак також стикається з дефіцитом кадрів, частково компенсованим імміграцією. Польща, навпаки, завдяки масовому притоку українських працівників зміцнила свій ринок праці й отримала додатковий імпульс економічного зростання.

Грошові перекази чинять на ринок праці як позитивний вплив – через зменшення бідності, інвестиції в освіту й підприємництво та підтримку внутрішнього попиту, – так і негативний – через зниження участі в робочій силі, посилення дефіциту кваліфікованих кадрів і структурну залежність економіки від приватних трансфертів.

Таким чином, грошові перекази не є ні однозначно позитивним, ні однозначно негативним явищем для ринку праці. Їхній вплив залежить від того, наскільки ефективно держава та суспільство перетворюють ці приватні трансферти на драйвер структурних змін та довгострокового економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Imam P. A., Kpodar K. R., Oloufade D. K., Gammadigbe V. Remittances in Times of Uncertainty: Understanding the Dynamics and Implications. IMF Working Paper No. 2024/244. URL: <https://www.imf.org/en/publications/wp/issues/2024/11/22/remittances-in-times-of-uncertainty-understanding-the-dynamics-and-implications-557507> (дата звернення: 05.12.2025).
2. Centre for Eastern Studies (OSW). Moldova's demographic crisis: low birth rate and mass emigration. Warsaw: OSW, 2025. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2025-01-08/a-disappearing-country-moldova-verge-a-demographic-catastrophe> (дата звернення: 04.12.2025).
3. European Parliament Research Service. Future outlook of EU-Moldova trade and investment relations. Brussels: European Parliament, 2025. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU\(2025\)754483](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU(2025)754483) (дата звернення: 06.12.2025).
4. FREE Network. Three Years On – Ukrainians in Poland after Russia's 2022 Invasion. FREE Policy Brief, September 2025. URL: <https://freepolicybriefs.org/2025/02/21/ukrainians-in-poland/> (дата звернення: 06.12.2025).
5. IOM Ukraine. Employment, Mobility and Labour Market Dynamics in Ukraine. November 2024. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-employment-mobility-and-labour-market-dynamics-ukraine-november-2024> (дата звернення: 06.12.2025).
6. National Bank of Poland. The living and economic situation of migrants from Ukraine in Poland in 2024. Warsaw: NBP, 2025. URL: <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2025/01/Sytuacja-uchodzcow-z-Ukrainy-2024-ANG-DS.pdf> (дата звернення: 07.12.2025).
7. National Bank of Ukraine. Remittances to Ukraine – Quarterly Reports 2024. URL: <https://bank.gov.ua/en/statistic/sector-external> (дата звернення: 07.12.2025).
8. OECD. Increasing return and improving management of labour migration: OECD Reviews of Labour Market and Social Policies: Romania 2025. Paris: OECD Publishing, 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-reviews-of-labour-market-and-social-policies-romania-2025_f0532908-en.html (дата звернення: 08.12.2025).
9. Strzelecki P., Growiec J., Wyszynski R. How Much Are Ukrainian Refugees Contributing to the Polish Economy? NBP Working Paper No. 376. Warsaw: National Bank of Poland, 2025. URL: https://static.nbp.pl/publikacje/materialy-i-studia/376_en.pdf (дата звернення: 05.12.2025).
10. VoxUkraine. Ukrainian Migrants: Spending, Employment, and Impact on Host Country Economies. 2025. URL: <https://voxukraine.org/en/ukrainian-migrants-spending-employment-and-impact-on-host-country-economies> (дата звернення: 04.12.2025).
11. World Bank Open Data. Personal remittances, received (% of GDP). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS> (дата звернення: 05.12.2025).
12. World Bank. Migration and Development Brief 40: Remittances Slowed in 2023, Expected to Grow Faster in 2024. Washington, DC: World Bank, 2024. URL: <https://www.knomad.org/publication/migration-and-development-brief-40> (дата звернення: 08.12.2025).

13. World Bank. Moldova Economic Update 2024. World Bank, 2024. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/9a4979b9cb56380179fbc177ed17dc66-0080012024/original/Moldova-MEU-English.pdf> (дата звернення: 09.12.2025).
14. Єфіменко А. Ю., Нейман Є. В. Оцінка індикаторів макроекономічної стабільності: європейський кейс. *Modern Economics : електронне наукове фахове видання з економічних наук*. 2024. № 45. С. 33–40. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V45\(2024\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V45(2024)-05). (дата звернення: 09.12.2025).

References:

1. Imam P. A., Kpodar K. R., Oloufade D. K., Gammadigbe V. Remittances in Times of Uncertainty: Understanding the Dynamics and Implications. IMF Working Paper No. 2024/244. Available at: <https://www.imf.org/en/publications/wp/issues/2024/11/22/remittances-in-times-of-uncertainty-understanding-the-dynamics-and-implications-557507>
2. Centre for Eastern Studies (OSW) (2025) Moldova's demographic crisis: low birth rate and mass emigration. Warsaw: OSW. Available at: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2025-01-08/a-disappearing-country-moldova-verge-a-demographic-catastrophe>
3. European Parliament Research Service (2025) Future outlook of EU-Moldova trade and investment relations. Brussels: European Parliament. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU\(2025\)754483](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU(2025)754483)
4. FREE Network (2025) Three Years On – Ukrainians in Poland after Russia's 2022 Invasion. FREE Policy Brief, September 2025. Available at: <https://freepolicybriefs.org/2025/02/21/ukrainians-in-poland/>
5. IOM Ukraine (2024) Employment, Mobility and Labour Market Dynamics in Ukraine. November 2024. Available at: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-employment-mobility-and-labour-market-dynamics-ukraine-november-2024>
6. National Bank of Poland (2025) The living and economic situation of migrants from Ukraine in Poland in 2024. Warsaw: NBP. Available at: <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2025/01/Sytuacja-uchodzcow-z-Ukrainy-2024-ANG-DS.pdf>
7. National Bank of Ukraine (2024) Remittances to Ukraine – Quarterly Reports 2024. Available at: <https://bank.gov.ua/en/statistic/sector-external>
8. OECD (2025) Increasing return and improving management of labour migration: OECD Reviews of Labour Market and Social Policies: Romania 2025. Paris: OECD Publishing. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-reviews-of-labour-market-and-social-policies-romania-2025_f0532908-en.html
9. Strzelecki P., Growiec J., Wyszynski R. (2025) How Much Are Ukrainian Refugees Contributing to the Polish Economy? NBP Working Paper No. 376. Warsaw: National Bank of Poland. Available at: <https://ideas.repec.org/p/nbp/nbpmis/376.html>
10. VoxUkraine (2025) Ukrainian Migrants: Spending, Employment, and Impact on Host Country Economies. Available at: <https://voxukraine.org/en/ukrainian-migrants-spending-employment-and-impact-on-host-country-economies>
11. World Bank Open Data. Personal remittances, received (% of GDP). Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS>
12. World Bank (2024) Migration and Development Brief 40: Remittances Slowed in 2023, Expected to Grow Faster in 2024. Washington, DC: World Bank. Available at: <https://www.knomad.org/publication/migration-and-development-brief-40>
13. World Bank. Moldova Economic Update 2024. World Bank, 2024. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/9a4979b9cb56380179fbc177ed17dc66-0080012024/original/Moldova-MEU-English.pdf>
14. Yefimenko A. Yu., Neiman Ye. V. (2024) Otsinka indykatoriv makroekonomichnoi stabilnosti: yevropeiskyi keis [Assessment of macroeconomic stability indicators: European case]. *Modern Economics*, no. 45, pp. 33–40. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V45\(2024\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V45(2024)-05). (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 12.12.2025